

WPLYW SAMORZĄDU LOKALNEGO NA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Samorząd terytorialny w Polsce ustanowiony został, jako podmiot uczestniczący w sprawowaniu władzy publicznej i wykonujący w tej dziedzinie zasadniczą część zadań publicznych. Jednostki samorządu terytorialnego wyposażono w osobowość prawną oraz przekazano im do wykonywania zadania publiczne niezastrzeżone przez Konstytucję lub ustawy dla innych organów. Organy samorządu terytorialnego są, zatem organami publicznymi, powołanymi do wykonywania określonych zadań administracji publicznej.

Pojęcie samorządu terytorialnego prawie zawsze było łączone z gminą. Światowa Deklaracja Samorządu Lokalnego podczas obrad 27 Światowego Kongresu Międzynarodowego Związku Władz Lokalnych w dniach 22–26 września 1985 roku w Rio de Janeiro uchwaliła, że samorząd lokalny to prawo i powinność władz do lokalnego regulowania i zarządzania sprawami publicznymi dla dobra społeczności lokalnych¹.

Podobne stanowisko można znaleźć w Europejskiej Karcie Samorządu Terytorialnego, gdzie mówi się, że „Samorząd terytorialny oznacza prawo i zdolność społeczności lokalnych, w granicach określonych prawem, do kierowania i zarządzania zasadniczą częścią spraw publicznych na ich własną odpowiedzialność i w interesie ich mieszkańców. Prawo to jest realizowane przez rady lub zgromadzenia, w których skład wchodzi członkowie wybierani w wyborach wolnych, tajnych, równych, bezpośrednich i powszechnych i które mogą dysponować organami wykonawczymi im podlegającymi. Przepis ten nie wyklucza możliwości odwołania się do zgromadzeń obywateli, referendum lub każdej innej formy bezpośredniego uczestnictwa obywateli, jeśli ustawa dopuszcza takie rozwiązanie”².

W Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej mówi się, że podstawową jednostką samorządu terytorialnego jest gmina. Rolę gminy szczegółowo określa Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (Dz. U. Nr 16, poz. 95). Gmina realizuje zadania poprzez swoje organy, do których zalicza się (organ stanowiący i kontrolny) oraz wyjąta, burmistrza lub (organ wykonawczy).

Struktury samorządu lokalnego zostały w Polsce przywrócone w 1990 roku. Podstawową (najniższą) jednostką samorządu lokalnego jest gmina. Kilka gmin tworzy powiat, te z kolei – województwo, których jest szesnaście. Ciałami samorządu lokalnego sprawującymi władzę i nadzór są rady, które działają na trzech poziomach.

¹ K. Pająk, Rola samorządu terytorialnego w kształtowaniu rozwoju lokalnego, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2005, s. 20.

² Europejska Karta Samorządu Terytorialnego, CzКъЖ I, art.3, str. 1.

Ustanawiają lokalne prawodawstwo, przyjmują budżet i nadzorują jego realizację, nakładają lokalne podatki i opłaty (na podstawie istniejącego prawodawstwa) i przyjmują rozporządzenia w sprawie praw własności³.

Samorząd terytorialny doczekał się wielu ujęć definicyjnych. Zaowocowało to bogactwem podejść, ale również ich niejednoznacznością. Sytuacja ta wynika po części z faktu, iż istota samorządu terytorialnego była i jest złożona a po części, iż wykazywała ona i wykazuje pewne różnice zarówno w układzie czasowym jak i przestrzennym. Samorząd terytorialny należy określić, jako obligatoryjny związek mieszkańców danego terytorium wspólnie zajmujących się swoimi sprawami publicznymi o znaczeniu lokalnym oraz jako formę decentralizacji administracji państwowej, wykonywanej, na podstawie właściwych ustaw, przez miejscowe, niezależne organy⁴.

Zafascynowanie zagadnieniami związanymi ze wzrostem gospodarczym, zaspokajaniem potrzeb i inwestycjami prowadzi do tego, że widzi się tylko jeden wymiar przedsiębiorczości – ten bezpośrednio związany z życiem gospodarczym, a w szczególności z tworzeniem przedsiębiorstw, zarządzaniem nimi i ich rozwojem. Warto, więc przypomnieć, że słowo „przedsiębiorczość” jest używane na określenie postawy charakteryzującej się skłonnością do podejmowania inicjatyw, dynamizmem, pomysłowością. Specjaliści zajmujący się rozwojem lokalnym, zarówno ekonomiści, jak i socjologowie, zwracają uwagę, że przedsiębiorca jest postrzegany często jedynie, jako dostawca kapitału. Ten punkt widzenia przesłania niekiedy wszystkie inne jego role. Jednak inicjatywa i skłonność do podejmowania ryzyka są dużo ważniejsze⁵.

Pobudzanie przedsiębiorczości i inicjatyw w skali lokalnej ułatwia tworzenie systemu harmonijnego, w którym każdy członek społeczności ma możliwość odegrania swojej roli, wzrasta, zatem poczucie uczestnictwa.

Przedsiębiorczość rozumiana, jako rozwój przedsięwzięć gospodarczych i firm jest najbardziej oczywistą i najprostszą metodą wykorzystania lokalnych zasobów. Poprzez działalność gospodarczą zostaną one przekształcone w środki zaspokajające lokalne potrzeby.

Można mówić tu o oddziaływaniu⁶:

- a) Bezpośrednim
 - tworzenie nowych miejsc pracy,

³ <http://www.poland.gov.pl/Podzial.administracyjny.i.samorząd.terytorialny.120.html>.

⁴ A. Sztando, Oddziaływanie samorządu lokalnego na rozwój lokalny w świetle ewolucji modeli ustrojowych gmin, Samorząd Terytorialny 1998, nr 11, s. 12.

⁵ E. Bończak Kucharczyk, K. Herbst, K. Chmura, Jak władze lokalne mogą wspierać przedsiębiorczość, Fundacja Inicjatyw Społeczno – Ekonomicznych Polska Fundacja Promocji Małych i Średnich przedsiębiorstw, Warszawa 1998, s. 5.

⁶ Tamże, s. 6.

- baza podatkowa, czyli suma opłat i podatków wpływających do budżetu lokalnego z tytułu prowadzonej na danym terenie działalności gospodarczej,
- inwestycje zaspokajające różne lokalne potrzeby,
- b) pośrednim
 - praca jako „okno na świat”,
 - lokalna gospodarka jako fundament społeczeństwa obywatelskiego,
 - przedsiębiorstwa, jako nocnik postępu,
- c) poprzez wywołanie tzw. efektu mnożnikowego (generowanie innych korzystnych zdarzeń albo powiększenie skuteczności już uprawianych dziedzin)
 - inwestycje i kontraktowanie usług w lokalnych przedsiębiorstwach z wykorzystaniem własnej siły roboczej i lokalnych materiałów,
 - przyciąganie inwestycji, programów i dotacji, które poszukuj¹ miejsc dynamicznego rozwoju,
 - przedsięwzięcia angażujące kapitał publiczny i prywatny,
- d) poprzez zmianę postaw obywateli – samodzielne rozwiązywanie problemów, zaspokajanie potrzeb w wyniku inicjatywy i własnej aktywności, a nie uzależnianie się od urzędowych struktur świadczenia pomocy.

Liczne badania ukazują regiony, których rozwój nastąpił dzięki połączeniu różnych czynników lokalnych. Okazuje się, że do tych istotnych czynników należą nie tylko elementy tradycyjnie uznawane za gospodarcze, lecz również te, którym dotychczas takiego znaczenia nie przypisywano. Tę drugą grupę tworzą między innymi tradycja uprawiania danej dziedziny wytwórczości, tradycja samodzielnej działalności ekonomicznej, znajomość podstawowych zasad rynku, tradycje kooperacji, istnienie instytucji tworzących infrastrukturę przedsiębiorczości (małe banki, izby przemysłowców czy cechy), zaufanie pozwalające na natychmiastowe zawieranie umów, zaciąganie pożyczek i innych zobowiązań. Istotną okazała się również rola władz lokalnych rozumiejących i czynnie wspierających przedsiębiorczość.

Najważniejszym elementem stwarzającym dobry klimat do rozwoju przedsiębiorczości jest stosunek władz a także społeczności lokalnej do przedsiębiorców. Przedsiębiorca pracuje, bowiem więcej niż przeciętny obywatel, często przy podejmowaniu decyzji gospodarczych ryzykuje majątek i dobrobyt swojej rodziny, a częścią owoców swojej pracy dzieli się z innymi płacąc podatki. Władze gminy muszą, zatem sobie i społeczności uświadomić, że to właśnie przedsiębiorcy są motorem rozwoju. Aby poznać stosunek władz do przedsiębiorczości wystarczy posłuchać, jakiego używa się słownictwa (prywaciarz, spekulant). To jest oczywiście pewne uproszczenie, bo jest to sfera trudna do uchwycenia i często podświadoma. Ważne jest, więc, aby wyraźny, również w wystąpieniach publicznych, był pozytywny stosunek władz gminy do ludzi biznesu. Trzeba jednak pamiętać, że historycznie przedsiębiorcy byli grupą społeczną napiętowaną i tępiącą przez władze. Pozostała po tym okresie szczególnie nieufność do struktur władzy. Dlatego istotne jest nawiązanie przez władze gminy dobrych kontaktów z tą grupą i przekonanie przedsiębiorców, że interesy są zbieżne i gminie zależy na ich indywidualnym, prywatnym rozwoju. Taki sprzyjający klimat mogą tworzyć między innymi okresowe spotkania władz gminy z

przedsiębiorcami. Ważną kwestią jest także to, aby przedsiębiorcy byli również partnerami gminy w planowaniu i realizacji rozwoju. Pozytywny skutek odnosi włączenie przedsiębiorców w dyskusje na temat inwestycji infrastrukturalnych, określania kierunków rozwoju. Wtedy czują się oni partnerami gminy, często gotowi są współfinansować pewne elementy infrastruktury, np. sfinansować podniesienie, jakości planowanej drogi lub przyspieszyć budowę sieci wodnej czy kanalizacyjnej. Jawność planów inwestycyjnych gminy, z drugiej strony, powoduje dopasowywanie planów rozwojowych firm do planów rozwojowych gminy⁷.

Duże znaczenie dla klimatu sprzyjającego przedsiębiorczości ma również sposób bieżącego zarządzania gminą, sposób rozumienia roli władz gminy, a nawet sposób rozumienia samej definicji gminy i rozwoju gospodarczego. Rola władz gminy to pomaganie indywidualnym członkom wspólnoty w realizowaniu własnego dążenia do dobrobytu.

Dobrym sprawdzianem postaw władz gminy wobec przedsiębiorczości jest sposób traktowania przez władze gminy działalności gospodarczej, w tym sfery usług komunalnych. Łatwo jest tu wpaść w sidła imperium komunalnego, będąc przekonanym, że właśnie gminna forma własności przedsiębiorstw komunalnych i świadczenie usług komunalnych przez własne przedsiębiorstwa jest rozwiązaniem najlepszym. Wprawdzie ustawa określa zadania własne samorządów, ale nie jest zapisane, że gmina musi wszystkie te usługi załatwiać samodzielnie. Gmina ma jedynie zapewnić świadczenie tych usług swoim mieszkańcom, tzn. spowodować, że będą świadczone, nie jest jednak istotne, przez kogo te usługi będą świadczone. Jeżeli władze gminy starają się wprowadzić zasady rynkowe w sferze usług komunalnych, jest to również sygnał dla obywateli, że warto być przedsiębiorczym. Nie oznacza to wcale, że zmiany w tej sferze trzeba wprowadzać rewolucyjnie w krótkim czasie. Ważne jest natomiast, aby opracować strategię tych zmian. Pamiętać oczywiście należy, że w sektorze wodno – kanalizacyjnym mamy do czynienia z monopolem naturalnym i możliwości wprowadzania zasad rynkowych są ograniczone, aczkolwiek nie niemożliwe⁸.

Jak wynika z powyższych rozważań, klimat sprzyjający przedsiębiorczości zależy od niemal każdej, nawet codziennej decyzji władz samorządowych oraz działań innych instytucji. Czynników wpływających na ten klimat jest wiele, pamiętać należy, że wspieranie przedsiębiorczości tylko poprzez kosztowne formy jak np. inkubator przedsiębiorczości nie da pożądanej efektywności. Przedsiębiorczość nie jest czymś oderwanym od społeczności lokalnej. Z drugiej strony jest główną siłą motoryczną i napędową systemu kapitalistycznego. To, ile będzie przedsiębiorczości w społeczności lokalnej, zależy, jak tę cechę można w tej społeczności promować.

⁷ Tamże, s. 144 -145.

⁸ Tamże, s. 146.

Literatura

1. Bończak Kucharczyk E., Herbst K., Chmura K., Jak władze lokalne mogą wspierać przedsiębiorczość, Fundacja Inicjatywy Społeczno – Ekonomicznych Polska Fundacja Promocji Małych i Średnich przedsiębiorstw, Warszawa 1998
2. Europejska Karta Samorządu Terytorialnego, Cz I.
3. Pająk K., Rola samorządu terytorialnego w kształtowaniu rozwoju lokalnego, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2005
4. Sztando A., Oddziaływanie samorządu lokalnego na rozwój lokalny w świetle ewolucji modeli ustrojowych gmin, Samorząd Terytorialny 1998, nr 11.
5. <http://www.poland.gov.pl/Podzial,administracyjny,i,samorzad,terytorialny,120.html>.

22

УДК 330.835

Ю.В. Бицюра, старший викладач, Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, м. Київ

АКЦІОНЕРНА ВЛАСНІСТЬ ТА ЕТАПИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ

Визначено сутність акціонерної власності та основні етапи її формування в Україні за критерієм переважного способу формування і зміни структури власності.

Ключові слова: акціонерна власність, етапи формування акціонерної власності.

I. Вступ. У результаті проведення широкомасштабної приватизації й подальших інституціональних змін була ліквідована монополія державної власності. Це послужило основою формування нової системи відносин власності, у якій визначальну роль стала грати акціонерна власність.

У ході ринкової трансформації економіки України поки що не вдалось забезпечити глибокої структуризації відносин власності, запровадити ефективні правові та організаційні механізми реалізації переваг акціонерної власності, створити сприятливі умови для нагромадження акціонерного капіталу, розробити дієві механізми управління ним тощо. Приватизація не виконала завдання формування ефективних власників, зацікавлених у зростанні інвестиційної привабливості власних підприємств, у прискореному оновленні матеріально-технічної бази виробництва.

Тому актуальною є необхідність системного дослідження особливостей формування, тенденцій трансформації й перспектив розвитку акціонерної власності в Україні. Таке дослідження дозволить визначити місце й роль